

Lietuvių išeivių pasakojimai: Birutės Putrius knyga „Paklydę paukščiai“

Dalia KUIZINIENĖ

2019 metų pabaigoje Lietuvoje išleistas JAV gyvenančios lietuvių kilmės rašytojos Birutės Putrius romanas „Paklydę paukščiai“. Autorė rašo anglų kalba, jos knyga įsiterpia į gana gausų anglų kalba rašančių lietuvių autorių kontekstą. Daugumos šių autorių kūryba yra orientuota pirmiausia į anglakalbį skaitytoją, jų kūrinuose yra siekiama ne tik pristatyti, kaip lietuviai įsikūrė svetimose šalyje, parodyti lietuviškosios tapatybės apraiškas ir pokyčius svetimose aplinkose, bet ir pateikti sujungiančias ir asmenines patirtis ir istorijas, kuriose per kiekvieno personažo gyvenimą, jo santykį su šeima, lietuviška tradicija ryškėja lietuvių gyvenimo svetimose aplinkose ženklai. Kaip įdomiausi gausios anglų kalba rašytos literatūros pavyzdžiai galėtų būti įvardytos Kanadoje gyvenančių rašytojų A. Šileikos ir I. Guilford knygos. A. Šileikos knyga „Buying on Time“ (pasirodė 1997 m., o Lietuvoje pavadinimu „Pirkiniai išsimokėtinai“ išleista 2014 m.) nukelia skaitytoją į pirmuosius lietuvių atvykimo į Kanadą metus. Iš paauglio pozicijos su humoru ir ironija pasakojama apie tėvų įsikūrimo svetimose ir nepažįstamoje aplinkoje rūpesčius, prieštarigus santykius su kitataučiais. Rašytojos I. Mačiulytės-Guilford 1999 metais Kanadoje išleista memuarinė apysaka „The Embrace“ (lietuviškai pavadinimu „Prisilietimas“ išleista Čikagoje 2002 m., o 2003 m. – Lietuvoje pavadinimu „Glėbys“) ryškina pasakotojos dvigubą tapatybę, bendravimo su Lietuvoje gyvenančiais giminaičiais prieštaras. Šiuos literatūros lauke gyvuojančius tekstus papildo ir nauja Birutės Putrius knyga.

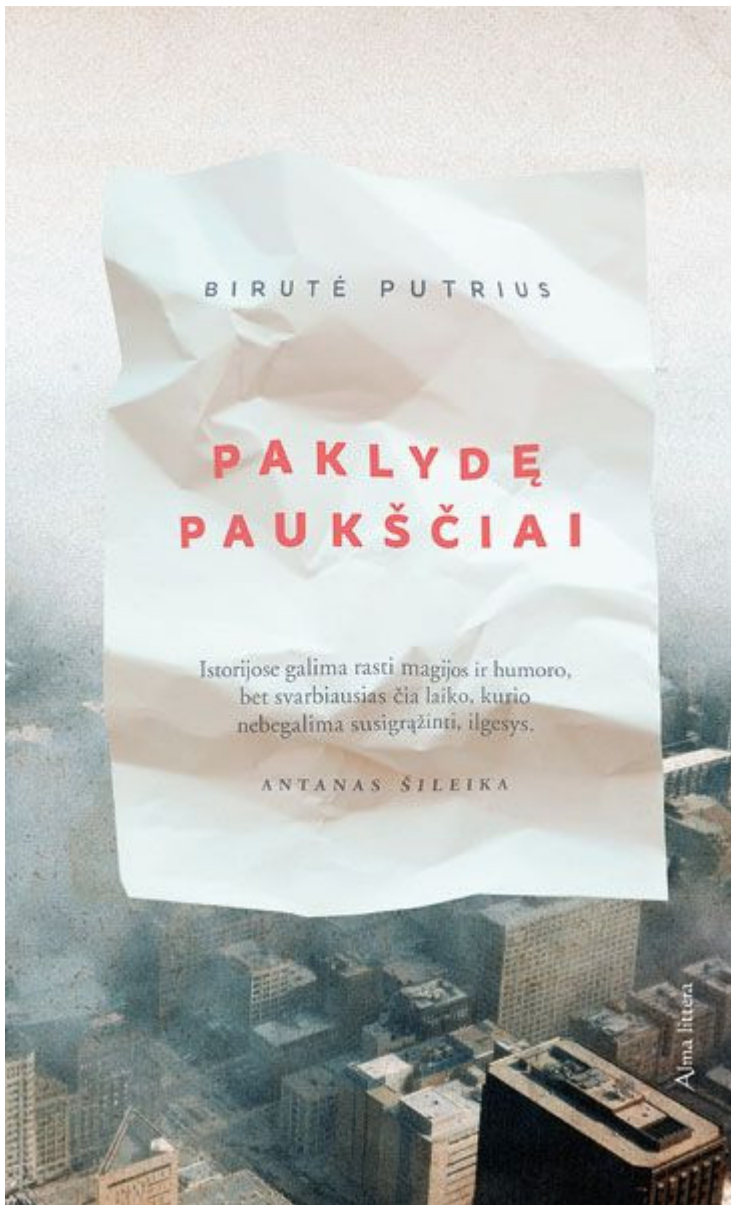
Birutė Putrius į literatūros pasaulį atėjo po truputį išibėgėdama, brandindama

savo kūrybines idėjas. Ji gimė 1946 m. Vokietijoje, augo Čikagoje. Šiuo metu gyvena Kalifornijoje, Los Andžele. Studijas baigusi Amerikoje, dirbo anglų kalbos ir literatūros mokytoja. Senokai pradėjo rašyti prozą, tačiau tik išėjusi į pensiją lankė kūrybinio rašymo kursus. Noras rašyti romaną atsirado gana seniai, nors, kaip ne kartą yra teigusi, iš pradžių rašė tik sau. Būsimos knygos novelės rašė nuo 1985 metų.^[i] Gerokai vėliau knygos autorė jas sudėjo į novelių romaną. Knyga „Lost Birds“ anglų kalba išleista 2015 metais. Romane iš skirtingų kartų personažų pasakojimo perspektyvų yra pristatoma lietuvių adaptacija Amerikoje, jų gyvenimai, kurie neišvengiamai yra suskilę į dvi dalis: Lietuvos, jos prisiminimų ir gyvenimo amerikietiškoje aplinkoje atspindžių. Pati autorė yra ne kartą nusakiusi savo tapatybės nuostatą: „Kuo labiau bandžiau tapti amerikiete, tuo mielesnė pasidarė Lietuva.“^[ii] Gyvendama amerikiečių terpėje rašytoja neišvengiamai susidūrė su bičiulių, bendradarbių klausimais apie savo tėvų gimtinę, kilmę. Tad praėjus daugeliui metų nusprendė rašyti romaną, kuriame literatūrine forma įprasmino ir Čikagos rajono Market parko (Marquette Park), kuriame gyveno gausiausia lietuvių „dypukų“ bendruomenė, istorijas. „Iš savo vaikystės ir gyvenimo Marquette parke prisiminiau daugybę dalykų. Supratau, kad apie tai turiu parašyti romaną. Rašiau taip, kad jį galėtų skaityti ir amerikiečiai. Kad jie galėtų suprasti, ką išgyveno mūsų tautiečiai, atvykę į svetimą šalį.“^[iii] Nuo 2015 metų parduotų knygos egzempliorių skaičius jau siekia beveik 4 tūkstančius. Knygą išleido autorės įkurta leidykla *Birchwood Press*. Tiražas rodo, kad amerikiečiai knygą skaito ir vertina.

A photograph of a woman and a young child on a pier. The woman, wearing a striped dress and sunglasses, is holding a seagull in her hand. The child, wearing a white dress, is also reaching up towards the bird. The background shows the ocean and a clear sky. The text 'BIRUTĖ PUTRIUS' is overlaid on the upper left part of the image.

BIRUTĖ
PUTRIUS

LOST
BIRDS

O 2019 metais knyga yra išversta į lietuvių kalbą (vertėjas Sigitas Parulskis), metų pabaigoje knygą išleido leidykla „Alma littera“. Tad novelių romanas „Paklydę paukščiai“ pradeda kelią pas savo skaitytojus Lietuvoje. Vasario mėnesį knyga buvo pristatyta Vilniaus knygų mugėje, kovo mėnesį įvyko jos pristatymai bei susitikimai su autore Kaune ir Vilniuje. Knygoje pateikiamos istorijos apima gana platų laikotarpį: nuo 1950 metų, kada į JAV atvyksta „dypukų“ bangos lietuvių išeiviai, iki 1991 metų, kada, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, kelių kartų knygos personažai atvyksta į Lietuvą pas gimines. Simboliškos datos tarsi įrėmina šios kartos lietuvių išeivių gyvenimus, jų patirtis, o knygoje pristatomos istorijos yra pasakojamos daugiausia iš vaikų, vėliau – jaunų žmonių perspektyvos, jų žiūros pozicijos. Tačiau jų pasakojimus papildė ir jų tėvų istorijos, nostalgiški prisiminimai, skausmingas paliktos gimtinės bei ten likusių artimųjų ilgesys.

Istorinė tikrovė (sovietų okupacija, geležinė uždanga, Amerikos politiniai įvykiai, Vietnamo karas) yra ne tik veikėjų gyvenimo kontekstas – aprašomi istoriniai įvykiai veikia, keičia, dažnai laužo žmonių gyvenimą ir likimus. Literatūrologė, profesorė Violeta Kelertienė mini, kad B. Putrius romanas pateikia plačią socialinių išsivijios sluoksnių įvairovę.[\[iv\]](#)

Knygos Paklydę paukščiai pristatymas Kaune. B. Putrius, D. Kuizinienė, V. Kelertienė. Antano Untydi nuotr.

Knyga nėra memuarai, visi personažai romane yra išgalvoti, literatūriniai, tačiau visi jie atspindi apibendrintas skirtingas lietuvių patirtis išsivijoje. Knygoje subtiliai susijungia tragiška pokario tikrovė, lietuvių gyvenimo Amerikoje sunkumai, nelengva adaptacija, lietuvių tarpusavio santykiai ir dažnai gana įtempti santykiai su amerikiečiais. Pasakodama skirtingas gyvenimų ir patirčių istorijas autorė pasitelkia lyrizmą, dramatinį pasakojimą, taip pat humorą ir ironiją. Būtent šis derinys ir suteikia jos pasakojimui įtaigumo ir individualumo. Knyga pradedama Irenos Matulaitytės Matas istorija. Šis įvadinis knygos pasakojimas yra simboliškas, nes per šeimos istoriją gana charakteringai ir apibendrintai yra aprašomas lietuvių „dypukų“ šeimų atvykimas į Ameriką: pirmiausia laivu į Niujorką, o vėliau jau traukiniu į lietuviškiausią miestą Čikagą.

Su ironija yra pateikiamas tėvų, išlipusių iš laivo Niujorke, dialogas. Urbanistinis peizažas trikdo, sukelia nostalgiją Lietuvos gamtai, nežinią ir viltį surasti žalumos, kur galėtų žaisti vaikai. Pasakotojos tėvas sako motinai: „[...] ponas Jankus sakė, kad Čikagoje yra rajonas, toks pat žalias kaip Žemaitija.“[\[v\]](#) Visi suaugusieji knygos personažai nuo pat atvykimo į svetimą šalį ilgisi savo gimtinės, gyvena prisiminimais, puoselėja lietuviškas tradicijas ir daro viską, kad jų vaikai perimtų ir tėstų lietuviybės puoselėjimą. Mažiems vaikams pokario lietuvių padėtis Vokietijoje, o vėliau Amerikoje buvo ne visada suprantama. „Mudu su Petru (pasakotojos brolis, - aut.) nesuvokėme, kad esame tremtiniai. Žinojome, jog esame lietuviai, bet dabar dar buvome ir DP, ir tremtiniai? Skambėjo rimtai, nors nelabai numanėme kodėl.“[\[vi\]](#)

Tuo tarpu jaunesnioji, jau JAV augusi karta natūraliai priima svetimą kultūrą, stengiasi į ją įsilieti, joje gyventi, tai yra tapti visaverčiais amerikiečiais. Birutė Putrius savo knygoje įtaigiai ir su ironija išryškina skirtingus dviejų kartų požiūrius bei nuostatas. Ji išryškina ne tik kartų konfliktą, vaikų maištą, bet ir svetur gyvenančių jaunosios kartos lietuvių blaškymąsi tarp lietuviškojo ir amerikietiškojo gyvenimo, iš to kylantis prieštaras: „Žinojau, jog mama nori, kad rengčiausi kaip Džekė Kenedi, ištekėčiau už mielo lietuvių inžinieriaus, įsikraustyčiau į vieno aukšto plytinį namą mūsų gatvėje, kiekvieną sekmadienį po mišių atvesčiau jai anūkus ir leisčiau juos į lietuvišką šeštadieninę mokyklą. [...] Bet aš negalėjau to padaryti, nors, jeigu būčiau galėjusi, gyvenimas būtų buvęs kur kas paprastesnis.“[\[vii\]](#) Knygoje pateikiamos pasakotojų istorijos yra ir panašios, ir skirtingos. Jas jungia tai, kad jie yra lietuviai ar lietuvių kilmės amerikiečiai, jų šaknys glūdi ne tik jų tėvų, giminės istorijose, bet ir lietuviškojo Čikagos Market parko gyvenime. Tačiau knygoje yra rašoma ne tik apie santykius su lietuvių gyvenimu, bet pateikiamos ir tų žmonių gyvenimo istorijos, kuriose daug meilės, draugysčių ir išdavysčių, amerikietiškosios tikrovės atspindžių, jaunatviško maišto. Tai istorijos ir likimai, kuriuos ženklina tiek tragiški, tiek linksmi įvykiai. Rašytoja juos vaizduoja jautriai, individualizuodama, tačiau juose ryškėja ir bendri, visai kartai svarbūs dalykai. Pati autorė yra minėjusi, kad jos pačios autobiografinių bruožų daugiausia yra Irenos Matulaitytės Matas istorijoje. Tačiau susitikimų su skaitytojais, vykusių išėivių bendruomenėse, metu paaiškėdavo, kad lietuviai iš aprašytų detalių atpažindavo save ar savo pažįstamus. „Birutė Putrius sužinojo, kad atsirado žmonių, žinančių ne tik kai kurių romano veikėjų vardus. Bet ir netyčia sutapo išgalvotų kūrinio veikėjų ir realių, nors autorei nepažįstamų, žmonių kai kurios gyvenimo detalės.“[\[viii\]](#)

Birute Putrius Kaune, 2020 m. kovas. Antano Untydi nuotr.

„Paklydę paukščiai“ baigiami simboliniu pasakojimu, kuriame dalis šio romano veikėjų susitinka jau nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje. Čia vėl susikryžiuoja jų keliai, iškyla praeities prisiminimai, dalis jų atranda atsakymus į juos kankinančius klausimus, surasti vaikystės daiktai pažadina jų atmintį, suteikia saugumo, sustiprina bendrystės su giminaičiais Lietuvoje jausmą. Vienas iš romano personažų – Elas, su motina ir seserim atvykęs į Lietuvą, tik čia suvokia savo ir savo tėvų likimo dviprasmiškumą: „Ir jis jautė tam tikrą nostalgiją gyvenimo būdui, kurio niekada nepatyrė, bet labai daug apie jį sužinojo iš tėvų. Šis paprastas gyvenimas sujaudino jį ir privertė susimąstyti, koks būtų buvęs gyvenimas, jeigu jis, Elas, būtų užaugęs čia, o jo tėvai nebūtų matę karo.“[\[ix\]](#) „Paklydę paukščiai“ yra itin jautri knyga apie karo ir pokario traumas, kurios keitė žmonių likimus, išskyrė šeimas, o nublokšti į svetimą aplinką lietuviai visais įmanomais būdais čia kūrė savo mažąją Lietuvą.

[i] Apie savo atėjimą į literatūrą rašytoja minėjo susitikime Kaune, vykusiame šių metų kovo 4 d. Prezidento Adamkaus bibliotekoje muziejuje, taip pat laiške šio straipsnio autorei 2020 03 26.

[ii] Birutė Putrius. Apie save./ Egzodika. Pasaulio lietuvių rašytojų antologija. Sudarytojai Žydronė Kolevinskienė, Loreta Mačianskaitė, Saulius Vasiliauskas. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. 2019, p. 82.

[iii] Ten pat, p. 82

[iv] Kelertas Violeta. Deviant Sheep./ <http://vilniusreview.com/articles/141-deviant-sheep>

[v] Putrius Birutė. Paklydę paukščiai. Vilnius: Alma litera. 2019, p. 8.

[vi] Ten pat, p. 11.

[vii] Ten pat, p. 208.

[viii] Petrauskienė Virginija. Knygą apie DP rašė amerikiečiams /<http://pasauliolietuvis.lt/knyga-apie-dp-rase-amerikieciams/>

[ix] Putrius Birutė. Paklydę paukščiai. Vilnius: Alma litera. 2019, p.300.

pasauliolietuvis.lt

„Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

Mielai pasidalysime svetainėje skelbiamais tekstais ir nuotraukomis, tik prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorius.

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

